

Rysslands krig mot Ukraina – ett landkrig med en strategisk sjöfront

Forskningsledare Niklas Granholm, FOI, höll den 21 september ett seminarium med temat Rysslands krig mot Ukraina – ett landkrig med strategisk sjöfront.

Rysslands krig mot Ukraina har en tydlig sjöfront. Kriget till sjöss har inte fått tillnärmelsevis så mycket uppmärksamhet som kriget på land trots att sjökriget i Svarta havet har flera tydliga effekter på operativ och strategisk nivå. I anförandet tog Niklas upp några av de viktigare utvecklingarna i sjökriget. Vad de har betytt och vad som kan ligga ”runt hörnet”.

Den 24 februari 2022 blev en strategisk vändpunkt. EU och Nato står enat i stöd för Ukraina och för mycket starka sanktioner mot Ryssland. EU-samarbetet för stöd till Ukraina har fungerat över förväntan. Den Europeiska säkerhetsordningen har brutit samman. Säkerhet byggs nu upp *mot* Ryssland i stället för *med* Ryssland, Sverige och Finland lämnar in sina Natoansökningar och Transatlantiska relationen förstärks.

Ryska motiv och mål för sjökriget i Svarta havet är att återupprätta ryska/sovjetiska imperiet och bryta existerande europeisk säkerhetsordning och Transatlantiska länken, men även att underkua Ukraina genom att beröva dess tillgångar till havet och blockera import/exportmöjligheter över havet samt också skaffa sig kontroll över Svarta havet.

Sjökriget kan indelas i olika faser. Fas 1 börjar 2014 då Ukrainska marinen förlorar stora delar av sina sjöstridskrafter, det är en asymmetrisk relation mellan marinstridskrafternas numerär Ryssland – Ukraina. Rysk ockupation av Ormön i nordvästra Svarta havet äger rum i slutet av februari 2022.

Under fas 2 blockeras Ukrainas exportsjöfart och det sker beskjutning och minsprängning av fartyg. En vändpunkt sker i fas 3, då Rysslands flaggskepp, Slava-klass kryssaren Moskva, sänks av ukrainska kustrobotar i april 2022. Även landstigningsfartyget Saratov sänks och Ryssland lämnar Ormön i maj 2022 efter omfattande förluster.

Den ryska fregatten Admiral Makarov och förmodligen två andra ryska fartyg skadas i samband med fas 4. Ukraina utför amfibieoperationer mot Kinburnhalvön och attackerar marinbasen i Sevastopol på Krimhalvön samt oljeterminalen i Novorossijsk.

Under fas 5 från sensommaren 2023 höjs konfliktnivån i Svarta havet; Ryssland uttalar hot mot civil sjöfart och Ukraina svarar med att utfärda varning till fartyg som är på väg mot sex namngivna ryska hamnar i nordöstra Svarta havet. En rysk tanker och ett ryskt landstigningsfartyg skadas av marina drönare (*Unmanned Surface Vehicles, USV*). Ryssland bordar handelsfartyg och lägger ut det på sociala medier för att understryka hoten.

Amfibiska rädföretag och robotattacker äger rum under fas 6. Ukraina återtar oljeborrplattformar väster om Krim, luftförsvarsbatterier på västra Krim slås ut liksom en ubåt och ett landstigningsfartyg som låg i torrdockor i Sevastopol. Torrdockorna blockeras.

Kriget förvärrar matbristen i Mellanöstern, Nord- och Östafrika och det militära och politiska trycket på Ryssland ökar vilket leder fram till spannmålsavtalet 22 juli 2022.

Spannmålsavtalet fick strategiska effekter, då det avhjälpste den värsta matbristen i Jemen, Libanon och Sudan. Det bidrog också till att sänka världsmarknadspriserna på spannmål och risken för en ny version av Arabiska vårarna 2010–2011 minskade därmed.

Ukraina kunde fortsätta att tjäna pengar, inte minst viktigt i en inflationsdriven världsekonomi.

Ungefär 32 miljoner ton spannmål har exporterats via havet under det år avtalet var i kraft. Det överskrider vida det som kunde exporteras via järnväg och på flodpråmar.

Noterbart är att kriget har medfört en mycket snabb teknik – och taktikutveckling. Minst fyra generationer av marina drönare (USV) har snabbt blivit operativa. Kreativiteten i taktikutvecklingen såväl operativt som strategiskt har ökat.

Den ryska Svartahavsmarinen är decimerad, har en begränsad handlingsfrihet men utgör ännu ett hot. Ukraina saknar tillräckliga egna sjöstridskrafter för att ensamt kunna vinna kriget till havs, men får omfattande stöd från västmakterna. Spannmålsavtalet är inte längre i funktion, men exportsjöfarten är återupptagen. Trafiken genom Bosporen regleras och begränsas av Turkiet genom Montreux-konventionen.

Lärdomar av kriget hitintills är bland annat att civilbefolkningen kan vara en måltavla, teknik/taktik-utvecklingen kan gå mycket snabbt, kreativitet är ett nyckelord, det starka behovet av havet för försörjning och överlevnad samt att kustförsvar fungerar som en styrkemultiplikator.

Det var 55 deltagare på detta mycket intressanta seminarium; i Kista, Umeå och via Skype.